

Utrikesutskottets betänkande

1999/2000:UU8

Avtal om handel, utveckling och samarbete mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater och Sydafrika

Sammanfattning

Utskottet tillstyrker i detta betänkande regeringens förslag (prop. 1999/2000:80) om godkännande av avtalet om handel, utveckling och samarbete mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsländer och Sydafrika.

Propositionen

I proposition 1999/2000:80 yrkar regeringen att riksdagen godkänner avtalet om handel, utveckling och samarbete mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater å ena sidan och Republiken Sydafrika å andra sidan.

Utskottet

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att riksdagen godkänner avtalet om handel, utveckling och samarbete mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater å ena sidan och Republiken Sydafrika å andra sidan.

Avtalet innehåller bestämmelser om bl.a. frihandel, politisk dialog, ekonomiskt samarbete och utvecklingssamarbete. Syftet med avtalet är bl.a. att fördjupa relationerna med Sydafrika och stödja den politiska, ekonomiska och sociala utvecklingen i landet. En viktig del i avtalet är respekten för de demokratiska värdena, grundläggande mänskliga rättigheter och rättsstatsprincipen.

Bakgrund

Förhandlingarna

I och med demokratiseringen och de första fria valen år 1994 gavs nya möjligheter till samarbete med Sydafrika. I december 1993 beslutade EG att övergången till ett demokratiskt Sydafrika skulle stödjas dels genom ett samordnat biståndsprogram, dels genom skapandet av en lämplig samarbetsram för att befästa den ekonomiska och sociala grunden för denna övergång.

Ett förenklat samarbetsavtal ingicks mellan EG och Sydafrika i oktober 1994.

När förhandlingarna kring det mer omfattande avtal som här föreligger inleddes år 1995 var syftet att uppnå ett sammanhållet ramverk för de långsiktiga relationerna mellan gemenskapen och Sydafrika. Överläggningarna om ett bilateralt avtal och om Sydafrikas anslutning till Lomékonventionen fördes parallellt fram till år 1997 då Sydafrika tillträdde Lomékonventionen.

Med utgångspunkten att handelsfrågorna skulle regleras i ett frihandelsavtal antog rådet den 25 mars 1996 ett tilläggsdirektiv och ett förhandlingsmandat för kommissionen. Sverige motsatte sig dock, bl.a. med hänvisning till Världshandelsorganisationens (WTO) regler för frihandelsavtal och tullunioner, att avtalet enligt dessa skulle åtföljas av så många undantag. Sverige och Storbritannien lade ned sina röster i omröstningen och markerade med en gemensam förklaring en reservation mot dessa undantag.

Sydafrikas befintliga regionala samarbete på handelsområdet har varit en viktig fråga under förhandlingarna. Inom EU har hänsyn tagits till de regionala aspekterna dels för att bidra till att skapa goda förutsättningar för regional handel, dels för att undvika eventuella negativa konsekvenser för regionen. Sverige har aktivt stött denna linje.

Sydafrikas ekonomiska utveckling

Avsevärda naturtillgångar har historiskt lagt grunden för Sydafrikas ekonomi. Fram till apartheidregimens fall år 1994 bar den sydafrikanska ekonomin prägel av betydande protektionism samt internationella sanktioner och bojkotter. I och med den nya regeringens tillträde öppnades landet för internationell konkurrens, vilket bl.a. medförde en omstrukturering inom industrin och förlorade arbetstillfällen. Den ekonomiska politiken vägleds sedan år 1996 av policydokumentet GEAR (*Growth, Employment and Redistribution*), vilket förordar marknadsekonomi, återhållsamhet med skatter och en stark och oberoende centralbank.

BNP per capita uppgår till 3 340 US-dollar (1997). Tillväxten år 1999 var endast 1 %, vilket främst förklaras av efterverkningarna av globala finanskriser och låga råvarupriser. För de närmast kommande åren är dock bedömningen att tillväxten blir 2 à 4 % per år; handelsbalansens utveckling under de senaste åren är gynnsam; landet har fört en stram budgetpolitik och skuldsättningen utomlands är måttlig. Arbetslösheten är dock hög och ligger mellan 23 och 37 % beroende på hur den informella sektorn räknas.

Handeln mellan Sverige och Sydafrika

Den svenska exporten till Sydafrika uppgick år 1998 till ca 3,6 miljarder kronor. Under det första halvåret 1999 minskade dock exporten med 36 % jämfört med motsvarande period år 1998, något som delvis förklaras med den sydafrikanska ekonomins svaga utveckling (jfr ovan). Den svenska exporten utgörs till största delen av verkstadsprodukter, fordon samt telekommunikationsutrustning.

Den sydafrikanska exporten uppgick år 1998 till ca 450 miljoner kronor och består till stor del av jordbruksprodukter men även av järn och stål, telekommunikationsutrustning samt bildelar. Under det första halvåret 1999 ökade exporten med 8 % jämfört med det första halvåret 1998.

Handeln mellan EG och Sydafrika

EG är Sydafrikas huvudpartner i handel. År 1996 utgjorde importen från EG ca 40 % av Sydafrikas samlade import. Värdet av den sydafrikanska exporten till EG utgjorde då ca 26 % av Sydafrikas totala export. Preliminära värden för det första halvåret 1999 visar att Sydafrikas import från gemenskapen värdemässigt minskat, medan exporten ligger på ungefär samma nivå. En viktig förskjutning är dock att den andel av den sydafrikanska exporten som går till gemenskapen ökat kraftigt och under perioden uppgår till ca 44 %. Importens andel av Sydafrikas samlade import ligger däremot kvar på i stort sett samma nivå, ca 40 %.

EG importerar framför allt mineral och jordbruksprodukter, medan exporten till Sydafrika huvudsakligen består av telekommunikationsutrustning, maskiner och verkstadsprodukter.

Det regionala ekonomiska och handelspolitiska samarbetet i södra Afrika

Det regionala ekonomiska och handelspolitiska samarbetet är viktigt för Sydafrika. På regional nivå ingår Sydafrika i tullunionen SACU (*Southern African Customs Union*) och SADC (*Southern African Development Community*).¹ Oron i området för att avtalet mellan gemenskapen och Sydafrika skall få negativa konsekvenser för den regionala handeln har varit påtaglig. Sydafrika säger sig löpande ha samrått med sina regionala partner, och även avtalet tar hänsyn till dessa frågor (bl.a. i artiklarna 22 och 28).

Avtalet

Föreliggande avtal är ett associeringsavtal och syftar sålunda till att knyta tredje land närmare gemenskapen än vad som är fallet vid t.ex. ett samarbetsavtal. Avtalet är vidare ett blandat avtal och reglerar följaktligen dels frågor som ligger inom den gemensamma handelspolitikens område, dels förhållanden som ligger inom ramen för medlemsstaternas kompetens. Gemenskapen och Sydafrika har i en skriftväxling enats om att tillämpa vissa bestämmelser som omfattas av gemenskapens kompetens provisoriskt, i avvaktan på det godkännande i gemenskapens enskilda länder som krävs för att avtalet i sin helhet skall kunna träda i kraft. Den provisoriska tillämpningen påbörjades den 1 januari 2000.

¹ I SACU ingår Botswana, Lesotho, Namibia, Swaziland och Sydafrika, I SADC Angola, Botswana, Lesotho, Malawi, Mauritius, Moçambique, Namibia, Swaziland, Sydafrika, Tanzania, Zambia och Zimbabwe.

Utöver den övergripande del av avtalet som omfattar bl.a. allmänna mål, handel och handelsrelaterade frågor, ekonomiskt samarbete, utvecklingssamarbete och finansiella aspekter på samarbetet, rymmer avtalet tre sektoriella avtal som har förhandlats separat. Ett av dessa, avtalet om vetenskap och teknik, trädde i kraft redan hösten 1997. De andra avtalen som rör fiske respektive vin och spritdrycker, och som ligger inom ramen för gemenskapens kompetens, förväntas kunna slutförhandlas under år 2000.

Avtalet föreskriver en regelbunden politisk dialog mellan parterna i alla frågor av gemensamt intresse. Dialogen skall föras på flera olika nivåer, ministernivån inbegripen, och äga rum när så behövs. Dessutom skall parterna dra nytta av och aktivt bidra till den regionala politiska dialogen mellan EU och länderna i södra Afrika liksom den bredare dialog mellan AVS-länderna och EU som föreskrivs i tillämpliga avtal.

Genom avtalet upprättas under en övergångsperiod ett frihandelsområde, där övergångstiden skall vara högst tio år för gemenskapen respektive tolv år för Sydafrika innan handelsliberaliseringarna genomförs fullt ut. Nästan 90 % av handeln kommer då att vara tullfri. De varor som undantas från avtalet är främst jordbruksprodukter (nära 39 % av Sydafrikas jordbruksexport undantas helt eller delvis). Frihandelsområdet omfattar fri rörlighet för varor inom alla sektorer och avtalet avser dessutom liberalisering av handeln med tjänster samt fri rörlighet för kapital. Sammantaget är det Sydafrika som står för de tyngsta åtagandena vad gäller tullsänkningar, om än från en hög utgångsnivå.

Avtalet anger även de övergripande riktlinjerna för utvecklingssamarbetet med Sydafrika. Ett nytt vägledande program för detta samarbete skall utformas.

Godkännande av avtalet

Regeringen anför att Sydafrika sedan övergången till demokrati år 1994 fått en ökad betydelse för Europa och Sverige. Föreliggande avtal har som syfte att bredda och fördjupa relationerna med Sydafrika samt att understödja landets politiska, ekonomiska och sociala utveckling. Avtalet förutses kunna bidra till ett politiskt stabilt och ekonomiskt välmående Sydafrika och dess positiva effekter för regionen i dess helhet bedöms överskugga eventuella negativa konsekvenser, som t.ex. minskade tullintäkter för SACU-länderna.

Regeringen bedömer att avtalet är en fråga av större vikt. För att Sverige skall kunna tillträda avtalet skall det därför enligt 10 kap. 2 § regeringsformen godkännas av riksdagen.

Utskottets överväganden

Sydafrika har sedan övergången till demokrati år 1994 fått en ökad betydelse för Europa och Sverige. Föreliggande associeringsavtal knyter länderna närmare varandra och fördjupar relationen dem emellan. Det öppnar vägen för frihandel, politisk dialog och samarbete inom en rad områden, och det betonar respekten för demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatsprincipi-

pen. Avtalet förutses därmed kunna bidra till Sydafrikas utveckling mot ett politiskt stabilt och ekonomiskt välmående samhälle.

Utskottet ser med tillfredsställelse på att avtalet nu föreligger, men beklagar samtidigt orsakerna till att förhandlingsprocessen så dragit ut på tiden.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts tillstyrker utskottet att riksdagen godkänner avtalet om handel, utveckling och samarbete mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater å ena sidan och Republiken Sydafrika å andra sidan.

Hemställan

Utskottet hemställer

att riksdagen godkänner det i proposition 1999/2000:80 föreslagna avtalet om handel, utveckling och samarbete mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater å ena sidan och Republiken Sydafrika å andra sidan.

Stockholm den 25 april 2000

På utrikesutskottets vägnar

Viola Furubjelke

I beslutet har deltagit: Viola Furubjelke (s), Sören Lekberg (s), Berndt Ekholm (s), Lars Ohly (v), Holger Gustafsson (kd), Agneta Brendt (s), Liselotte Wågö (m), Carina Hägg (s), Marianne Jönsson (s), Sten Tolgfors (m), Marianne Samuelsson (mp), Marianne Andersson (c), Karl-Göran Biörsmark (fp), Karin Enström (m), Fanny Rizell (kd) och Eva Zetterberg (v).